

Білюк О. Г.

старший викладач кафедри теорії

та методики початкової освіти

Миколаївського національного

університету імені В.О. Сухомлинського

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ

У статті розглянуто суть проектного навчання, роль викладача університету в організації проектної діяльності, інформаційні та організаційні умови проектування у навчанні студентів університету. Визначено, що таке навчання дає можливість створювати інформаційні та організаційні умови так, щоб ефект від навчання був реальним і вдалим, що виявляється у накопиченні теоретичних матеріалів і практичних дій від студентів. Проектна діяльність сприяє вихованню конкурентоспроможності, життєвокомпетентної, соціально мобільної особистості, яка вмєє вирішувати проблеми, ефективно виконувати життєві і соціальні ролі.

Ключові слова: *проектна діяльність, проект, проектування, проектне навчання, особистість, студент, професійність, викладач, індивідуальність, групова робота, університет.*

В статье рассматривается суть проектной деятельности, роль преподавателя университета в организации проектного обучения, информационные и организационные условия проектирования в учебном процессе студентов университета. Определено, что такое обучение дает возможность создавать информационные и организационные условия так, чтобы эффект от обучения был реальным и удачным, что проявляется в накоплении теоретических материалов и практических действий от студентов. Проектная деятельность способствует воспитанию конкурентоспособности, жизненно компетентной, социально мобильной личности, которая умеет решать проблемы, эффективно выполнять жизненные и социальные роли.

Ключевые слова: проектная деятельность, проект, проектирование, проектное обучение, студент, профессиональность, преподаватель, индивидуальность, групповая работа, университет.

Essence of project studies is considered in the article, role of teacher of university in organization of project activity, informative and organizational terms of planning in the studies of students of university. It is defined that such studies give the possibility to create informational and organizational conditions in such a way that studies' effect would be real and successful, that appeared in enlarging of theoretical materials and practical action of studies. Project activity contributes the upbringing of competitive vital appropriately, socially mobile personality, who can solve problems, carry out life and social roles effectively.

Key words: projekt activity, project, planning, project studies, student, professionalism, teacher, individuality, group work, university.

Сучасна система освіти ґрунтується на можливості виявлення індивідуальних пізнавальних стратегій, що допомагають людині реалізувати свій особистий потенціал. Тому одним із пріоритетних завдань вищої школи є створення необхідних і повноцінних умов для особистісного розвитку як викладача, так і студента, формування їхньої активної соціальної позиції, розвиток здібностей. Вирішення цього завдання завжди актуальне для підготовки майбутніх педагогів. У зв'язку з цим важливого значення набуває не лише активізація та вдосконалення навчального змісту, а й пошук у педагогічній практиці продуктивних освітніх технологій, виникнення й вдосконалення яких зумовлені ступенем розвитку суспільства й науки.

Актуальність дослідження обумовлюється необхідністю осмислити те, що, по-перше, процес євроінтеграції потребує від студента засвоєння не стільки знань як таких, скільки оволодіння технологіями їх набуття і функціонування. Сучасність вимагає здорового «знанневого прагматизму», що дозволяє випускникові відразу увійти в життя повноправним його суб'єктом. Такий прагматизм має виховуватись, а викладач, у свою чергу, для здійснення цієї місії повинен сформувати в собі відповідні якості.

По-друге, нові вимоги до особистості викладача диктуються процесами, об'єднаними таким фундаментальним поняттям, як глобалізація. Їх сутність – в універсалізації вимог, підвищенні якості освітніх послуг, прозорості функціонування знання й методик моніторингу його освоєння на рівні

навчально-виховного процесу тощо. По-третє, суттєві трансформації відбуваються в особистісному «обличчі» викладача і студента як реакція на вимоги інформаційної революції. Як відомо, вона несе з собою інформаційні комунікативні педагогічні технології, котрі змінюють місце і роль викладача в навчально-виховному процесі: викладач перестає бути єдиним або основним джерелом знань для студента. Тому використання технологій із застосуванням сучасних досягнень науки і техніки, які називають технологіями ХХІ століття, є необхідністю часу.

За допомогою технології інтелектуальна інформація перекладається на мову практичних рішень. Наразі технологія – це способи діяльності й те, як особистість задіяна в цій діяльності [1, с. 237–281]. Одним із варіантів навчання, метою якого є не засвоєння суми знань і не проходження освітніх програм, а реальне використання, розвиток та збагачення власного досвіду особистості та її уявлення про світ є проектна діяльність (проектне навчання).

Останні десятиліття окремі аспекти проблеми проектування в сфері освіти досліджують такі вчені, як: М. Алексєєв, І. Бех, І. Зязюн, В. Мадзігон, О. Пехота, В. Слободчиков, С. Сисоєва, О. Сухомлинська, А. Фурман, М. Ярмаченко й ін. Узагальнюючи висновки, зроблені цими дослідниками, позначимо загальне: головною характеристикою педагогічного проектування є те, що воно за своєю суттю спрямоване, в першу чергу, на розвиток людини, а також на суттєві перетворення та зміни в галузі освіти. До того ж проектування в системі вищої освіти розглядається як спеціальне поле професійної діяльності викладача і студента [1, с. 237].

Проте власне сутність організації проектної діяльності студентів в університеті окремо не досліджувалася, що й стало метою нашої статті.

Проектна діяльність розглядається нами як конструктивна і продуктивна діяльність особистості, спрямована на розв'язання життєво значущих проблем, досягнення кінцевого результату у процесі цілепокладання, планування і здійснення проекту. Проектна діяльність належить до унікальних способів людської практики, пов'язаної із передбаченням майбутнього, створенням його ідеального образу, здійсненням та оцінкою наслідків реалізації задумів. Проектування виступає як творча, інноваційна діяльність, оскільки завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту; це категорія перетворювальної діяльності, яка конструюється проектом.

Слово «проект» запозичено з латинської й походить від слова «proectus», яке буквально означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект – це намір, який буде здійснено в майбутньому, сукупність певних дій, документів, текстів для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного або практичного продукту.

Суть проектного навчання – у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних та організаційних вимог навчання проектування. Воно, у свою чергу, передбачає системне й послідовне моделювання тренувального розв'язання проблемних ситуацій, що вимагають від учасників освітнього процесу пошукових зусиль, спрямованих на дослідження та розроблення оптимальних шляхів їх розв'язання (проектів), неодмінний публічний захист та аналіз підсумків упровадження. Проект завжди має цільовий характер, спрямований на досягнення конкретного результату. Неодмінною умовою проектної діяльності є наявність завчасно визначених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування (вироблення концепції, визначення мети і задач проекту, оптимальних ресурсів діяльності, програми й організації діяльності щодо реалізації проекту, передбачаючи його осмислення і рефлексію результатів) [2, с. 85].

Вперше у вітчизняній педагогіці актуальність цієї проблеми вивчав А. Макаренко, який в результаті своєї новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Таку думку не раз висловлював В. Сухомлинський, багатогранну педагогічну спадщину якого проймає ідея проектування людини. Визначення суті проектування як педагогічного явища є досить складним, бо надзвичайно складними і багатогранними є система проектування і сам педагогічний процес.

В освітньому просторі університету викладачу необхідно вміти проектувати та організовувати процес навчання, а студенту – планувати свій час для вивчення дисципліни та використовувати власні можливості і здібності.

Для пошуку додаткових і нових знань викладач повинен застосовувати проблемний підхід до навчання, при якому студент буде досліджувати нові шляхи отримання знань та джерела їх збагачення. Кожна дисципліна вимагає пояснення загальних явищ, уточнення і збагачення знань суміжними науками, які розвивають та доповнюють загальноосвітню систему знань. Опрацювання інформації, аналіз та синтез, оцінювання вимагають відповідальності та кропіткої роботи: структурування матеріалу, чергування теоретичного та практичного, врахування принципу доступності у навчанні (освіта повинна бути доступною, тільки тоді вона буде якісною, коли можна перенести якість знань на якість дій особистості); системності (навчальна активність студента та підтримка викладача); змісту (посилання на джерела інформації повинні бути дійсними, якісними у мовному розумінні та інформативному) [8].

Саме проектна діяльність передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів,

прийомів, засобів. Це дидактичний засіб розвитку, навчання і виховання, що дозволяє формувати й розвивати специфічні навички проектування.

Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студента.

Продуктивна діяльність, насамперед, плідна для освіти, індивідуальна дія, результатом якої може бути корисний матеріал або нематеріальний продукт, отже, вона має практичну цінність. Оскільки таке навчання розвивається у продуктивній діяльності, воно розширює сферу суб'єктивності в процесі самовизначення, творчості і конкретної участі.

Під час використання проектного навчання вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички студента; формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі; активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації, проблематизації (розгляду проблемного поля та виділення підпроблем, формулювання головної проблеми та задачі, яка впливає з цієї проблеми); цілепокладання та планування діяльності, оформлення та представлення і захисту проекту тощо [3, с. 150–151].

Навчальний проект, з точки зору студента, – це можливість виконувати щось цікаве в групі самостійно, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє виявити себе, випробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно результат-досягнення (наукова стаття, газета, документ, Web-сторінка, відеофільм, звукозапис, спектакль, програма дій, проект закону, довідковий матеріал, збірник студентських наукових робіт та ін.); це діяльність, спрямована на розв'язання значущої проблеми, сформульованої самими студентами у вигляді мети й завдання, коли результат цієї діяльності – знайдений спосіб розв'язання проблеми – має практичний характер та важливе прикладне значення [2, с. 85].

Чи можна поставити під сумнів користь проектної технології в університеті в умовах кредитно-трансферної системи навчання, якщо в ході її застосування студент вчиться самостійно здобувати знання, що вкрай необхідно для інтеграції в євроосвітній простір, і використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань? Молодь розвиває комутативні навички та вміння, працюючи у різноманітних групах та виконуючи різні соціальні ролі (лідер, виконавець, посередник і т.п.), ознайомлюється з різними думками щодо однієї проблеми. Особливо цінним активізувальним стимулом діяльності є те, що проектне навчання не порушує

принципу невимушеності, у міру виконання роботи зростає ступінь захопленості нею. Важливим фактором мотивації діяльності є академічна група. Групова навчальна діяльність, на відміну від фронтальної та індивідуальної, не ізолює студентів один від одного, а навпаки, дозволяє реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги і співпраці [5, с. 66–67]. Групова робота – форма організації навчання в малих групах на основі співробітництва з чітко розподіленими завданнями для виконання проектів, об'єднаних спільною навчальною метою. Такий підхід сприяє формуванню вмінь співпраці, спілкування [6, с. 38, 90].

Майбутні фахівці вчаться на власному досвіді й досвіді своїх одногрупників, бачать результат своєї власної праці. Якість такої діяльності залежить від рівня мотивації, але чим складніша і незрозуміліша діяльність, тим нижча мотивація діяльності (Закон Йеркса-Додсона) [7, с. 46].

Тому викладач при плануванні на навчальний рік має виокремити провідну тему чи декілька тем, які будуть визначені як проектування. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння студентами необхідних знань і формування необхідного досвіду, але викладачу слід мати на увазі, що проект студента може перетворитися в реферат, а реферат просто «витагується» із Інтернету.

Чіткість організації проектування визначається конкретністю постановки мети, визначенням запланованих результатів, виясненням вихідних даних. Дуже ефективним є використання невеликих методичних рекомендацій чи інструкцій, де вказується необхідна і допоміжна література для самоосвіти, вимоги викладача до якості проекту, форми і методи кількісної оцінки результатів, алгоритми проектування.

Навчальне проектування орієнтоване, передусім, на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, яку студенти виконують протягом встановленого терміну, що передбачає розв'язання студентом або групою студентів якої-небудь проблеми, яка, з одного боку, потребує використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості. Результати виконання проектів повинні бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження [3, с. 150].

Що ж необхідно для ефективного впровадження проектного навчання у сучасному вузі? На практиці близько 70 % загальноосвітніх шкіл використовують проектне навчання. Впровадження методу проектів у викладанні університетських дисциплін – важка, але цікава робота, зважаючи

на специфіку кредитно-трансферної системи навчання. Для досягнення результатів потрібна значна кількість часу, а також серйозна самостійна робота кожного члена колективу.

Уміння користуватися проектним навчанням – показник високої кваліфікації викладача, його прогресивної методики навчання і розвитку студентської молоді. В університеті є такі педагоги, і є студенти, долучені до спільної дослідницької діяльності.

У студентів проектне навчання розвиває культуру роботи з інформацією, дослідницькі навички, що допоможе згодом успішніше адаптуватися до стрімко змінних умов життя.

Як показав досвід, студенти, залучені в проектну діяльність, навчаються: умінню виявляти і формулювати найзначущіші проблеми; висувати гіпотези; визначати поетапні завдання і методи дослідження – статистичні, аналітичні, експериментальні; намічати план роботи і слідувати йому; створювати «продукт» свого дослідження, оформлюючи його в електронному варіанті (з використанням програми Power Point); захищати результати дослідження [8].

Таке навчання дає можливість створювати інформаційні та організаційні умови так, щоб ефект від навчання був реальним і вдалим. Це проявляється у накопиченні теоретичних матеріалів і практичних дій від студентів. Проектна діяльність сприяє вихованню конкурентоспроможності, життєво компетентної, соціально мобільної особистості, яка вміє вирішувати проблеми, ефективно виконувати життєві і соціальні ролі.

Отже, альтернативними можливостями проектного навчання буде тільки новий рівень діяльності в інформаційному просторі студентів. Створення власних лабораторій досліджень, мультимедійних продуктів для навчання, нових віртуальних середовищ, які об'єднують знання всього світу і будуть створювати нові перспективи діяльності людини у космічному просторі. Як варіант – можна розглядати власні сайти викладачів з новими розробками дисциплін університетських спеціальностей, різними рівнями призначення в людській діяльності, навчання у різновікових групах за інтересами, у напрямках наукового пошуку, у розвитку різних галузей суспільства тощо. Відтак, перспективами подальших досліджень вважаємо виокремлення дидактичних умов організації проектної діяльності студентів в університеті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева В. Н. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / В. Н. Андреева, В. В. Григораш. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – С. 237–281.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Освітні технології : [навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти]. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Педагогічні технології: теорія та практика : [навчально-методичний посібник / за ред. проф. М. В. Гриньової]. – П. : АСМІ, 2006. – 230 с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навч. посіб. / за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
6. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К.: 2007. – 144 с.
7. Семиченко В. А. Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологии. Модуль «Направленность». (Лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В. А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.
INTEL. Навчання для майбутнього. – К. : Видавнича група ВНУ, 2004. – 416 с.